

VIII

Türelmetlenül leste irodájából a kopasz ügyvéd, hogy a mostanában sokat utazgató kollégája hazaérkezzék. Deák Attila mindegyre megállt az ablak mögött, s kezét háta mögött összekulcsolva, előre-hátra hintáztatta a testét.

Az iroda üres volt, s szögleteibe már bekuporodott a sötétség. De az ügyvéd nem gyújtott lámpát. Úgysem tudott volna dolgozni. A kollégájával kitervelt lehetőségek valósággal megszedítették. Ezen kívül semmi sem érdekelt. Ábrándozott. Házat akart vásárolni a városban, ha megkapja a tiszteletdíjat, ami a Mártonffy-birtok körül zajló ügyletből a markát üti. Egy csinos kis emeletes házat, földszinten üzlethelyiséggel s néhány lakóval.

Ha a birtok széthull, szedheti a sátorfáját és költözködhet be a városba. Nem lesz értelme továbbra is ebben az élettelen faluban merítgetni hálóját az élet zavarosába. Deák Attila alig várta a pillanatot, hogy fölcsattanjanak lakásán a költözködést jelentő kalapácsütések.

Kényelmetlen élet volt az, amit itt folytatott. De megérte! Különböen Radu sem vetett volna horgonyt ebben a világ szeme előtt rejtőzködő sárfészekben!

Künn szürkült. A télvégi délután, bár a napok észrevehetően megnyúltak, még mindig rövid volt.

Nem könnyű dolog városra utazgatni, s intézni az ügyvédi irodában főlhalmozódó peres ügyeket. Még szerencse, hogy szót értenek Radu Silvestruval. Kisebb szívességeket tesznek egymásnak az ügyek intézésében, s így megszlik az utazgatás.

De vajon miért akar ma délután találkozni vele Radu? Talán valami bonyodalom támadt volna a Mártonffy-ügyben? Előfordulhat, hogy az öreg megorrintott valamit, és

kiveszi az ő kezéből birtokügyeinek intézését? Csak a kollégájának nehogy eljárjon a szája! Minden óvatlan szó a tervek összeomlásához vezethet.

– Remélem, ezt Radu úr is tudja – mondta magában félhangosan.

Mindenesetre a Raduval kiépített szívélyes kapcsolatok még sokat kamatozhatnak neki. Radu elég fiatal, és pályája fölfelé ível: minden ajtó nyitva áll előtte. Mondják, hogy a jövő embere, talán még prefektus is lehet belőle. Igaz, a jelenlegi megyefőnökkel nem szívelhetik egymást.

Ha pedig fokozatosan a müncheni puccsisták hazai barátai felé tolódik a szerencse, akkor virrad föl igazán a Radu ügyvéd úr napja. Deák előtt nem csinált titkot „dinamikus” politikai nézeteiből. Emlékszik, hogy nemrég, év elején, a németországi fordulatot követő napokon milyen lázban égett. Szinte naponta utazgatott be a városba, tárgyalt, lelkesedett, nagyhangú kijelentéseket tett. Amint ügyvédi körökben suttogták, akkoriban elég heves nézeteltérése támadt a megyei prefektussal, aki Radut túlzott politikai nézetei miatt rendreutasította egy társaságban.

Nos, a dolgok logikája azt sugalmazta Deáknak, hogy feltétlenül táplálni kell a szívélyes kapcsolatokat a kollégával. Kétségtelen, hogy a jövő embere, bármerre forduljon is a sors kereke, hiszen adott esetben visszavonulhat a liberális párt sáncai mögé is. Ez a talpfa-ügylet pedig igazán zseniális fogás, minden bámulatot megérdemel.

Oda túl, a másik irodában sem akart kigyúlni a fény. Egyre tompább sötétség borult az ablakokra.

Későre siklott be a falu közé a szán az ügyvéd úrral. Radu hatalmas pokróctömegből kászálódott ki, aztán néhány tornászmozdulatot tett a jármű mellett, leguggolt, lábujjhegyre emelkedett, karját kilökte, majd visszarántotta. Közben valamit beszélt a fuvarossal.

Már alig lehetett látni, tömött alkonyat árasztotta el a házakat.

Deák Attila nyomban a fogasnál termett, magára ráncigálta prémes nagykabátját, fejébe nyomta a kucsmát, s indulni akart. Mielőtt azonban lenyomta volna a kilincset, mégis meggondolta. Vár néhány percet, nem alkalmatlankodik azonnal. Hiszen Radu biztosan éhes, s előbb falni szeretne valamit.

Most nagykabátba burkolózva foglalta el leshelyét az ablak mögött, s türelmetlenül várta az alkalmas pillanatot.

Nemsokára imbolygó árnyék vált ki Radu kapuja alól, kissé görnyedten, nagykabátja gallérja feltűrve. Az írnök lehetett. Radu segítőtársa, az úgynevezett bojtár, egyetlen alkalmazottja. A fiatalember ő szszel feltúrte a kabátgallérját, s le sem hajtotta tavaszig.

Alig negyedóra múlva lámpa gyúlt az irodában. Deák látta, amint kollégája az ablakhoz lép, magasba nyúl, és lehúzza a rolót: na, most már indulhatok – szánta el magát.

Jó is, hogy sötét volt. Legalább nem láthatták az emberek, hogy ő átsétált a másik ügyvédhez. Jobb nem fitogtatni a kapcsolatokat, hiszen a kliensek könnyen gyanút fognak, hogy a két ügyvéd összejátszik az ő zsebükre.

– Ah, üdvözlöm, üdvözlöm, kedves kolléga!

Radu, a szorgalmas ember, már az íróasztala mögött ült, amikor Deák Attila betolta magát az irodába. Az asztalon ernyős lámpa égett, csak épp az előszedett iratokra vetett fényt.

Hanem hőség, az volt az irodahelyiségben, az írnök nem fukarkodott a fával.

Radu fölemelkedett, és szokványos szívélyességgel a belépő elé sietett. Hosszasan szorongatta a kezét, rázta, és segített Deáknak levetni a nagykabátját.

A lámpát fennebb csavarta, de a helyiségben uralkodó titokzatos félhomály megmaradt. Kevés bútor volt a szobában. Deák kényelmesen berendezkedett, amikor működési helyét a háború után kihelyezte ebbe a községbe, két fotelt és egy bőrdíványt is vásárolt egy árverésen, s szőnyeget. Radu nem volt hajlandó áldozni az iroda berendezésére. Néhány rozzant, többszöri javításnak alávetett szék meredezett a helyiségben. Az íróasztala előtt álló fa karosszék ülőkéjére egy kis párnát helyezett, ez volt minden fényűzés, amit megengedett magának. Két magasba nyúló szekrény lapult a falhoz szorulva, tele iratokkal.

– Bocsásson meg a késésért – mondta Radu.

– Ó, egyáltalán nem késett, kolléga úr.

– De igen! Korábban itthon kellett volna lennem.

Deák érdeklődést mutatott, már pusztán udvariasságból is:

– Talán valami rendkívüli esemény?

– Egyáltalán nem. De az az ostoba fuvaros szánnal jött ki az állomásra. A hó olvad, néhol egészen sáros az út künn a völgyben, s a szánt alig bírták vonszolni azok a szerencsétlen állatok.

– Mi újság a városban? – érdeklődött Deák, és kopasz fején hátrasimított.

– Semmi különös. Őszintén szólva annyira elfoglaltak a magam dolgai, hogy nem tárgyaltam emberekkel. Apropos! – csapott tenyerével a homlokára. – Szinte elfelejtettem. Tudja, hogy a banknál rágnak a körmüket, s nem tudják elképzelni, hogy az öregúr miként siklott ki a markukból – nevetett.

Deák is elmosolyodott.

– Hogy honnan volt pénze a kamatokra s még némi törlesztésre is!? Azok az urak feltétlenül árverezni akartak!

Deák komolyra vált hangon megjegyezte:

– Hát igen. Az üzleti élet tele van titkokkal és meglepetésekkel. Soha semmire sem lehet biztosan számítani. Még ha a gazdasági válság meglehetősen össze is szűkítette a lehetőségeket s bármennyire is elősegítette egyes körök biztosabb kalkulációit.

– Persze, a terhek törlesztéséről szó sem lehet, úszik az öreg – mondta Radu.

– Természetesen. A földeken rajta tartja kezét a bank. Nem is egy bank. Majd akkor válik bonyolulttá a kérdés, ha lejár a következő kamatfizetési határidő. Amennyiben a talpfák...

Radu elgondolkozva nézett maga elé. Talán akarata ellenére vágott a látogatója szavába, anélkül, hogy reá emelte volna a szemét:

– A dolog nem olyan egyszerű. Résen kell lennünk. Az a minden lében kanál Junca kiszimatolt valamit. Híresztelni kezdte, hogy Mártonffy körül erősen bűzlik a nyomorúság.

A megjegyzés idegessé tette Deákot: keze fejét dörzsölgette, egyiket a másikkal, váltogatva, s egyre gyorsabban.

– Junca nem fogja hagyni cimboráját – tűnődött Radu.

– Gondolja?
– Persze. Ismerni kell ő ket. Jha, a közigazgatás! A betyárbecsület! A közös vadászatok! A főszolgabíró jó barátja Mártonffynak.

Deák gondolkozott, hümgetett:

– Gondolja?
– Persze.
– Hogy őszinte barátja?
– Egész biztos, hogy mindent megtesz érte, ami lehetséges.

– De mit tehet Junca? Egy főszolgabíró? – kérdezte Deák.

– Hogy értsem, hogy mit tehet?
– Egészen más területen mozog.
– Úgy gondolja, kollégám, hogy a közigazgatás és a vasút? Hát igen. Ez látszólag így van.

Deák kénytelen volt fölállni. Igen kellemetlen lenne, ha kiderülnének titkos mesterkedései a Mártonffy-birtok körül. Indokolt volt a nyugtalansága.

– Nem értem. Hogy kerül bele az ügybe Junca?
– Egyszerűen. Mert barátja Mártonffynak.
– Na és? Kérem, beszéljen világosan. Utóvégre mi ketten nem játszhatunk szernbekötősdit.

Radu nem titkolta aggodalmait; vagy csak ijesztgetni akarta a társát?

– Hanem a prefektus! A megyefőnök!

– Tehát akkor nem Junca. Értem...

– Junca föllármázhatja a prefektust.

Deák orrában a szőrszálak erősen lengedeztek.

– Meg az a Fejszés, akit ott láttam a múltkor.

Erre legyintett Deák:

– Annak nincs szava a vasútnál. Ismerem az összeköttetéseit.

– Téved, kolléga. Csak egy telefonbeszélgetés!... Ön nem ismeri ezt a bozótot.

Deák már tömpe, rövid mutatóujjának körmét pattogtatta idegességében. Hiszen Radunak szintén kiváló összeköttetése van! Valamit bizonyosan észrevett, s most azért töpreng a Mártonffy-ügy fölött! De nyilván el is hallgat valamit előtte, nem mutatja föl a kártyáit, a

játszma annál biztosabb, mentől titkosabban játszhatja meg az ember.

– Minden intézkedést megtettem, hogy azokra a földekre, a kert fölött, azonnal megtörténjék a betáblázás, mihelyt lehetséges. Gyorsan kell lepergetnünk az ügyet. Természetesen ez öntől is függ, aki a másik felet képviseli. Az előbbieket csak azért mondtam, hogy ön is tisztában legyen a betáblázás és a többi eljárás sürgősségével. Huzavona esetén működésbe léphetnek bizonyos erők. Én leginkább Juncától, illetve a prefektustól tartok. De biztosíthatom önt, kedves kolléga, hogy adja még lennebb is a prefektus úr. Majd eljön az idő, amikor bánni fogja, hogy tengelyt akasztott velem.

A másik bólintott:

– Felőlem nyugodt lehet. Én mindig korrekt voltam üzleti ügyekben, nem szoktam becsapni a társamat. Különbösen is valóban kár volna akadékoskodni, önnek igaza van, csak időhúzás lenne. A paragrafusok szerint minden világos. Tehát, amint lejárt a határidő... – Hirtelen mozdulattal fölkapta a fejét. – Nem értem, milyen aggályai lehetnek önnek. Hiszen a dolog tiszta. A bíróság csupán egyféle álláspontra helyezkedhetik.

Radu legyintett, nem tartotta szükségesnek továbbvitatni a kérdést. Minek magyarázgassa, hogy mi izgatja őt? Nem a bíróság, ó, egyáltalán nem! A törvényes formák ellen senkinek sem lehet majd kifogása. Ne képzelje Deák, hogy Junca, illetve a prefektus és esetleg mások, talán épp Bukarestből, ahol annak a Fejszésnek igen jól kiépült kapcsolatai vannak, a paragrafusokkal kezdik majd a vitát. Ha kezdik! Egyszerűen elintézik, hogy a vasút tanúsítson engedékenységet. A vasút visszavonhatja a neki adott megbízást is. Bonyodalom keletkezhetik, s akkor benevez valamelyik pénzüzet, kiveszi a kezükből az üzletet, vállalja a lebonyolítást, talán Mártonffy is megússza a dolgot, s tovább fuldokol az adósságaiban. De az szedi le a tejfölt, aki utóbb nevez be a partiba.

Igyekezett elterelni a szót, hogy Deák ne faggathassa tovább:

– Na, és mit csinál az orvos? A szélkakas?

Szabó Mátyásra célzott. Régi beszédtema volt közöttük.

Deák megvonta a vállát:

– Már mondtam egyszer önnek: nem az én gusztusom szerint valók az ilyen apostolok.

Radu nevetett:

– Ne legyen gyermek. Mit árthat egy ilyen fickó?

– Ha nagyon befészkel magát az emberek bizalmába, sok mindenről lebeszélheti őket. Olyan dolgokról, amire mi épp rábeszéljük. Előfordulhat, hogy csökkenni fognak a peres ügyek az orvos tevékenysége nyomán.

Radunak még a hajszálai is remegtek nevében.

– Hallotta azt a históriát Máthé Andrással?

– Hallottam. Csak épp tanúkra lenne szükség...

A nevetés megszakadt, s Radu kérdőleg nézte a cimboráját:

– Hogyhogy tanúkra?

– Arra, hogy meg akarta gyilkolni Máthét – bólintott a kopasz fej.

Radu a hajában turkált.

– Mi az ördög?

– Gyilkossági szándék – jelentette ki egyszerűen Deák.

– Ön ezt komolyan gondolja?

– Mondom. Csak tanúk kellene.

– Szóval elrángatja a nótáját annak a fiatalembernek.

– Nem szeretem az ilyen apostolkodó alakokat – jelentette ki Deák nyomatékosan.

– Jámbor álmodozó. Én nem tartom veszélyesnek. Különbösen sem tud semmire menni a paraszttal. A mai idők nem kedveznek az álomkergetőknek.

Deák szűk baráti körben többször kifejtette véleményét az orvos tevékenységéről, s mindig az volt a konklúziója, hogy a „kutyaság ragad”. Ha ez a fiatal orvos ingyen kezeli a szegényeket, azok előbb-utóbb követeléssel állhatnak elő, hogy az ügyvéd is...

– És a munkások? – fordította feléje az arcát Radu.

A vendég összerezzenett:

– Sikerült néhányat felfogadni.

– Végül is fizetett nekik az öreg?

– Keveset. Nagyon keveset. A nagy összeg a banknak ment.

– De majd kifizeti, ha átvesszük a fát, ugye? – hunyorgott Radu, és rejtelmesen mosolygott. – Jámbor népség. Egy szép szóért a gagyáját is odaadná.

Eltűnődött, cigarettára gyújtott.

– Parancsoljon, kolléga – nyújtotta a tárcát Deák felé.

– Köszönöm.

Újra felötlött benne a kérdés: mit akart tárgyalni vele Radu, miért kérte, hogy ma estefelé nézzen át hozzá? Eddig még semmi lényegeset nem közölt. Vagy csak az éjszakáját akarja elrontani azokkal a sejtető mondatokkal, amelyek Junca és a megyei prefektus vagy Fejszés öméltósága esetleges beavatkozását pendítették meg? Aligha.

– Úgy látszik, ön az első variációnál akar maradni.

Deák nem értette tisztán a kérdést, s ez zavarba hozta.

– Kérem, én mindenben állom a szavam! – hangsúlyozta.

– Hát jó. Ha sikerül kivágnia a fát, mi akkor is keresünk. Az üzlet biztosítva van. Ebben önnek van igaza.

Deák ismét a kezét tördelte idegességében. Semmi sem nyugtalanította jobban, mint amikor kollégája szavainak értelmét bizonyos homály fedte.

– Hányan dolgoznak az erdőn? És mennyire haladtak a munkával?

– Nem tudnám megmondani – felelte Deák.

– Pedig a második variáció több lehetőséget kínál: több pénzt, több ügyvédi utánjárást, beavatkozást. Igaz, meg kell dolgozni érte. Betáblázás, megterhelés, fellebbezés, tárgyalás. De hát végül önnek is jövedelmezőbb lenne! Csak semmi huzavonát! Mert a háttérben fölbukkanhatnak előre nem látott akadályok, amint már említettem.

Radu biztosra vette, hogy a talpfát nem szállítják le idejében a vasútnak. Erre Deák is számított. Ám mégis megkezdődött a munka künn az erdőn, de hogy hányan dolgoznak és mennyire haladtak, Deák Attila nem tudta. Nem nézett utána, elhanyagolta. Mártonffy Dudást küldözgette, hajkurászta a favágók felfogadására, ami természetes is, nem tartozik a jogtanácsosra. Ha ő beleütné az orrát, esetleg gyanút foghatna Mártonffy. Ezt Radunak is meg kellene értenie.

– A variációk kérdését már előbb tisztáztuk, kedves kollégám – jelentette ki Deák, bár erősen töprengett magában. Nem tudta, miért tér vissza a társa újra meg újra olyan problémákhoz, amelyeket napokkal ezelőtt már megvitattak.

– Persze, persze. Csak azt nem tudom, mennyire jutottak a vágással...

Még mindig nem látta tisztán Deák, mi szükség volt erre a mai megbeszélésre.

Sok mindenről beszélgettek. Egy szokatlan válóperről, amelyet épp ma tárgyalt a bíróság, de ismét elnapolta a végzés kihirdetését. Szóba került a pótdók kérdése, amelyből ha tömeges fellebbezés lenne, mint ahogyan mindketten számítottak rá, az újból hozna valamit. Igaz, csak aprópénzeket, de sok kicsi sokra megy. Ami a fellebbezőket illeti, azoknál annyit módosulna a helyzet, hogy nem a községi pénztárba fizetnék be a szóban forgó összegeket, hanem a ügyvédek irodájába, s természetesen a híd sem készülne el. Ezen még nevettek is. Radu kijelentette, hogy szívesen lemond erről a keresetről, majd Deákhoz irányítja a feleket, akik nála kopogtatnak, mert ő nem akar ebben a kérdésben összetűzni a prefektussal.

Ezért hívatta volna?

Késő este fújta el Radu a lámpát, de előbb megvárta, hogy kollégája kívül kerüljön az ajtón.

Miután becsukta maga mögött a kaput, Deák szét nézett a fehér világban. Sehol senki, csak néhány ablak erőtlen fénye vetült az utcára. A levegőnek már tavaszillata volt.

Sem addig, míg megtette azt a néhány lépést a saját lakásáig, sem azután nem tudta megnyugtatni magát, hogy mi célja is volt a ma esti beszélgetésnek. Pedig sokáig töprengett fölötte. Radu szavai újabb kombinációra serkentették. Majd megtudja ő magától Mártonffytól, hogy hányan dolgoznak az erdőn s mennyire vannak a munkával. Hiszen neki, a Mártonffy család kipróbált jogtanácsosának, nem szabad közömbösséget mutatni olyan kérdésekben sem, amelyek nem tartoznak közvetlen az ő hatáskörébe!...

Ami pedig a favágókat illeti... Hát igen, abban tökéletesen igaza van Radunak, hogy a második variáció nagyobb ügyvédi honoráriumot jelentene...

*

Deák ügyvédék egyetlen kisfia az elemi iskola negyedik osztályát járta.

Az anyja, örmény származású, erősen barna, darabos arcú hölgy, szigorú elvekhez ragaszkodva nevelte a gyermeket. Míg férje reggeltől estig az ügyfelek érdekében lótot-futott, és valóságos haditerveket szőtt az irodájába befutó perek megnyerése érdekében, az asszony a háztartás gondjait vette magára, s biztosította a gyermek neveléséhez szükséges föltételeket.

A kisfiú már aludt, amikor az apja hazatért.

Minden este pontban fél kilenc órakor ágyba kellett bújnia: az anya nem ismert engedékenységet. Különböző is erőszakos természet volt, ezt jelezte dús szemöldöke között a mély vonalakban aláfutó három függőleges ránc is.

Férj és feleség halkán beszélgettek, nehogy megzavaráják álmában a kisfiút.

Egyszer, vacsora közben, épp amikor a higan főtt tojás legalját mártogatta ki az ügyvéd, önfeledten fölnevetett. Csak úgy magában, minden látható ok nélkül.

Az asszony ráfigyelt:

– Nos? Min mulatsz?

– Hát ez igazán jó! – kacagott most már nyíltabban.

Deákné nem kérdezett. Tudta, hogy ha már előtte nevet a férje, akkor meg is fogja mondani, mi mulattatja annyira.

– Saját magamon kacagok – mondta az ügyvéd, s a kenyeret belemártotta az üres tojáshéjba. – Hogy mennyi gondot és aggodalmat okozott nekem ez a Radu, amikor idejött. Veszedelmes versenytársat láttam benne. És milyen kellemesen csalódtam! Tudod, mit mondott?

A dús szemöldök alig észrevehetően megrándult.

– Azt mondta, hogy a pótdó ügyében a fellebbezőket mind hozzám irányítja. Amint hallom, tömeges fellebbezések készülnek. Forr a falu.

Kis csönd. Az ügyvéd a füstölt szalonnából emelt át egy szeletet a saját tányérjára.

– Igazán nagylelkű – jegyezte meg Deákné kis ironikus szájrándítással.

A férfi maga elé vette a teáscsészét s néhány kanálnyit töltött bele a rumból. Ekkor halkan motyogva megszólalt a gyermek. Az asszony nyomban fölugrott, s az ágyhoz sietett. De a motyogás abbamaradt,

– Fáradt szegénykém. Sokat gyötörtem ma délután a számtannal. Nem tudom, mi lesz, ha nem lehetek majd mellette a középiskolában. Nem fogja győzni egyedül, segíteni kell neki.

Nem először hallott Deák ilyen anyai sirámokat. Hallgatott, nem válaszolt rá. Az asszony kisvártatva folytatta:

– Komolyan fontolóra kell venni, hogy beköltözzünk városra.

– Igen. Egészen komolyan. Remélem, hogy sikerülni fog – bólintott a férfi.

Deákné szíve megdobbant. Ilyen határozottan még nem hallotta elhangzani az ígéretet az ura szájából. Deák ült mereven, szinte ünnepélyes ábrázattal, és szürcsölte a forró rumos teát. Kezén, amint a csésze fülét fogta, megcsillant az arany karikagyűrű. Azt nézte a felesége. Kicsit büszke volt az urára. Lám, milyen derék családapa. Nem beszél sokat, nem ígéretet felelőtlenül, de cselekszik! Csak akkor mondja ki, hogy valóban beköltöznek városra, amikor a szavainak alapja van.

– Sőt. Ha számításaim beválnak, talán házat is tudunk majd venni...

Az asszony olyan boldog lett, hogy szinte a nyakába borult férjének, csak azért nem tette meg, mert annyi évi együttélés után ez már túlzásnak tűnhetett volna. Kissé amúgy is tartózkodó természetű volt, mindig is igyekezett féken tartani magát.

Várta, hogy a férje mondjon még valamit, s beavassa azokba a titkokba, tervekbe, amelyek mindkettőjükre tartoznak. De az ügyvéd merev hallgatásba roskadt. Biztosan meglepetéseket tartogat számára. Mindig is gavallér volt. Az asszony fekete szeme ő szinte elragadtatástól fénylett, ahogy a férfira pillantgatott.

Később az ügyvéd megnézte a zsebóráját, néhányat csavart a felhúzóján, s váratlanul azt kérdezte:

– Hogy álltok a nagymosással?

Deákné meglepődött. Férje sohasem ártotta magát a háztartás dolgaiba. Azt sem tudta máskor, mikor van a nagymosás.

– Miért? – kérdezte csodálkozva.

– Az ingeim miatt kérdezem. Legyenek tiszták.

– Jha. Értem. De hogy jut eszedbe? Mikor nem volt neked tiszta inged?

Kis sértődöttség volt a hangjában. Mintha ő nem gondoskodna mindig tiszta fehérneműről az urának és a gyermekének! Deák észrevette a háziasszonyi hiúság sérelmét, nyomban átnyúlt az asztal fölött, s gyöngéden megfogta a felesége csuklóját.

– Nem arról van szó. De lehet, hogy közelebbről hosszabb időre el kell utaznom. Még nem biztos, de megtörténhetik. S akkor majd több inget kell magammal vinnem.

– Akár holnapután is mosathatok – mondta az asszony.

– Minél sürgősebben – felelte rá a férje helybenhagyó fejbiccentéssel.

Pár perc múlva az ügyvédné már osztogatta is parancsait a konyhában a szolgálónak, aki értelmetlenül bámult reá, mert nem is sejtette, miért ez a sietség.

– Ha felmostad az edényt, azonnal szaladj el Tarékhoz. Tarné jöjjön el holnap hozzám, meg kell beszélünk a nagymosást. Nézz be Antalékhoz is.

A leány, kezében egy tányérral, amelyről csorgott a mosogatólé, mindegyre bólintott.

– Nekem ne lógasd a fejed, hanem siess! Már késő van!

Minden úgy történt, ahogy Deák elképzelte. Másnap estefelé már áztatták a nagy halom szennyes fehérneműt. A konyhában pokoli hőség volt, fullasztotta a kályha körül serénykedőket. Következő reggel korán az ügyvédné kibújt az ágyból, és kiosont a szobából, mert a kutyaugatás jelezte, hogy megjöttek a nagymosáshoz fölfogadott asszonyok. Az ügyvéd előbb félálomban hallgatta a zajokat, majd addig nézte az ajtó alatt beszűrődő fény kes-

keny sávját, hogy újból belealudt. Mire föl kellett kelnie, a szobában már elő volt készítve a reggeli. Elégedetten, boldogan elmosolyodott. Igazi gondos, körültekintő házi-asszony a felesége. Soha semmiről meg nem feledkezik. És diszkrét a végtelenségig! Akkor sem kérdezett semmit, amikor ő a nagymosást sürgette; nem volt kíváncsi rá, hová kell utaznia az urának. Persze, nem utazik el, ezt csak kitalálta. De tudta, hogy az asszony később sem fog érdeklődni, hogy miért nem utazik. Az ügyvédi titoktartás sokkal inkább erénye, mint neki magának. Ezen bizony mosolyognia kell...

Soha nem szokta megtenni, de ezen a délelőttön ott-hagyta egy időre az ügyvédi irodát, s beütötte magát a konyhába. Sűrű gőzfelhő kavargott a plafon alatt, s lecsapódott a falra.

Az ügyvédné szeme kerekre tágult, amikor váratlanul megjelent az ura.

De most sem kérdezte, mi szél hajtotta ide a konyhába, amelyet máskor kerülni szokott. S épp ebben a nagy fölfordulásban!

– Valami enivalót kérnék, szívem – szólalt meg jámbor arccal az ügyvéd. – Az éjszaka nagyon rosszul aludtam a sok töprengés miatt, s reggel nem esett jól az étel. Most meg egyszerre olyan éhes lettem, hogy akár a fa kérgét is meg tudnám enni.

Így már érthető. Deákné nedves kezét törülgette egy kendőbe:

– Azonnal viszem. Szalonnát? Jó lesz?

Már menni készült, de amíg felesége bent a kamrában a szalonnát vágta, ő jó hangosan beszélt neki a félig nyitott ajtón át:

– Mártonffy helyett én megyek tönkre egészségileg. Összecsődítette azokat a szerencsétlen favágókat, de nem tudom, miből akar fizetni nekik. Ismét kezdődik a faluban a zúgolódás. Rendben van, ha nem fizet a banknak. De ezeknek a szegény embereknek, akiknek nincs egy betevő falatjuk!? Sokat töprengtem, de nincs honnan pénzt kipréselni.

Félig-meddig mintha magának beszélt volna.

A két mosóasszony (Tarné, kezében egy hatalmas darab síkos szappannal s Antalné, aki éppen fát rakott a

tűzre) összenézett. Ezt is látta az ügyvéd, aztán szép csöndesen behúzta maga mögött az ajtót.

Felesége, amikor bevitte neki a frissen szeletelt szalonnát, megjegyezte:

– Vigyázz, miket beszélsz. Ha híre fut a faluban, hogy Mártonffy nem tud fizetni...

Deák tettetett meghökkenéssel kapta föl a tekintetét:

– Hogyhogy híre fut?

– A mosóasszonyok is hallották...

Mélyen elgondolkozva nézett a felesége arcába, mintha a titkos gondolataiba szeretett volna látni. Okos asszony. Lám, nyomban észrevette, vigyáznia kell, nehogy még belepillantson a kártyáiba!

– Igazad van. Erre nem is gondoltam...

– Csodálkozom. Pedig körültekintő szoktál lenni.

Halvány, rejtelmes mosoly játszadozott az asszony szája körül, mely kicsit ironikus kifejezést kölcsönzött az arcának.

Sietett elterelni a beszélgetést, s arról zengedezett dicshimnusz, hogy milyen kiválóan sikerült idén a szalonnafüstölés. Áradozott a feleségéről, hogy még egy ilyen pompás háziasszonyt nagyítóval sem lehetne fölfedezni a vidéken.

Deáknénak egyre talányosabb lett az ura viselkedése...

*

Míg a két ügyvéd sóvár és kapzsi kézzel nyúlkaált az adósságok hálójában vergődő Mártonffy-birtok felé, a fiatal orvos, aki oly nagy elhatározásokkal s oly nemes népmentési szándékkal ütötte föl tanyáját a szülőfalujában, napról napra többet veszített reményeiből. Egymás után szenvedett vereséget. Nyilvánvaló volt, hogy helytelen ösvényen indult el, álomképei légváraknak bizonyultak, s épp ott talált makacs ellenállásra, ahol támogatást remélt. Szüntelenül azokat akarta szövetkezetbe tömöríteni, akik valóban képesek lettek volna bizonyos anyagi feltételeket is biztosítani: azokat a gazdákat, akik egymás közt ádáz küzdelmet vívtak egy-egy darab földért, egy-egy elszántott barázdáért, akiknek a kukoricásait nyár elején s az aranyló búzaföldjeit aratáskor ellepték a nap-számosok s akiknek két-három napig is duruzsolt udvaru-

kon a cséplőgép. Számított a saját, közeli és távoli rokonságára is, akik között bőségesen akadtak olyanok, hogy – bár jó pár darab szántóföldjük süttette barna hasát a napon – a mezei munkát leginkább mégis maguk végezték családtagjaikkal, dolgoztak inuk szakadtáig, s ha hirtelen beérett a búza és peregni kezdett a szem, kalákába gyűjtötték a rokonságot és a barátokat.

Minden nap újabb csalódást hozott Mátyás számára. Lesújtó véleménye alakult ki a bíróról, aki olyan hátraszegett fejvel s kivetett mellel jár-kelel a községben, mintha senkinek egy hajszál se eshetne le a fejről az ő tudta nélkül. De mindig a saját dolgait rendezte, egyengette. Mindent ígérgetett mindenkinek, Mátyást is jó párszor biztosította, hogy segítségére lesz, egy szavába kerül, és özőlni fog a lakosság az egészségügyi szervezetbe. De alig tett valamit az ígérgetésein kívül.

Sőt, Mátyás észrevette, hogy az utóbbi napokban bujkál előle!

A feleségével kialakult viszonya is mind többet foglalkoztatta. Az asszonyka kitartása, amellyel a városi élet felé kacsingatott, kezdte letördelni Mátyás reményeit. Amikor hiábavaló útjai után hazatért, már az ő képzeletében is erősen kirajzolódott a lehetőség, amiről Jolánka ábrándozott. A jól fölszerelt, kényelmes városi rendelő. Tágas, napos, kellemes lakószobák. Baráti körben gondtalanul eltöltött esték. Színház, mozi, előadások. A szórakozás sokféle módja.

Voltak percek, hogy már-már megszólította volna a feleségét, s szinte meg is fogalmazta magában a megbánás mondatait. El akarta ítélni ostoba rajongását, álmokergetését. Rossz úton indult el, tévedett.

De ha a Jolánka rideg, durcás arcára pillantott, a szavak megdermedtek a nyelve hegyén. Már külön is aludtak: Jolánka az ajtó mögött, a kályhához közel elhelyezett nagy ágyban, halvány rózsaszín gyapjúpaplan alatt, Mátyás meg átköltözött arra az eléggé rozoga díványra, amelyen diákkorában is aludt városon, s amely ideiglenes bútordarabként vándorolt ide a mézárosék házából, amikor a fiatalok falura költöztek.

Esténként, lámpaoltás után, amikor üres szemmel meredt a lefüggönyözött szoba vaksötétjébe, sokszor elmél-

kedett ama bizonyos levél fölött. Nem tudta, elküldte-e a felesége. Azóta nem beszéltek róla, általában igen kevés-szer, csak a legszükségesebb esetben váltottak szót egymással. Biztosan elküldte. Ismerte Jolánkát: makacs, ön-fejű, a tűz lángjába is belerohanna, ha eltökélte magát.

Képtelen volt átgondolni a levél következményeit, közönybe süllyedt. Folyton ott kísértett ugyan a gondolatai közt, de nem volt kedve számolni a későbbiekkel. Elfásult, nem törődött vele.

A kimerültségtől s idegei túlterhelésétől zaklatott, nyugtalan éjszakái lettek. Sokszor fölriadt álmából. S bár szemhéjain ólomsúlyt érzett, mégsem tudott elaludni. Kombinált, spekulált éjszakákon át. A bíróban csalódott, az csak ímmel-ámmal tett valamit az ügy érdekében. Megpróbált más szövetségeseket keresni. Így kötött ki a be-esett, vértelen arcú Tamás Bálint mellett, aki maga is betegeskedő, nyamvadt ember volt, nyilván könnyebben meg fogja érteni a tervek szükségességét, mint más.

Szilivány ember volt Tamás Bálint, akár a gereblye nyele. A háborúban szerzett valamiféle betegséget, esztendőről esztendőre sorvadt, fogyott, köhécselt szüntelenül, már nem is volt hús a csontjain; lábszárán pötyögött és ráncokat vetett a fehér harisnya, lábikráján kotyogott a csizma.

Konok istentagadó hírében állt, állandó harcban a pappal. Az élet erősen megcsúfolta: titkon emésztő, soha meg nem talált betegségei mellett, a gyermekáldás is elkerülte. Magános, világtól elkedvetlenedett életre rendezkedett be. Egy idő óta cselédet sem tartott, hanem magá-nosan éldegélt a feleségével, s a földjeit részibe adta meg-munkálni. Csak süttette hasát a nappal egész esztendőn át, betakarításkor pedig készen behordták neki a mások verejtékén termett búzát meg a sárgán aranyló kukoricát. Leginkább átheverte a napokat, köpködött és szortyogott.

De ha valahol háborúság támadt, Tamás Bálint keze feltétlen benne volt a dologban. Ahol ellenségeskedés, perlekedés, viszály ütötte föl a fejét – ami pedig gyakori jelenség volt –, a szikár, csontig száradt, beteg ember alakja mindannyiszor fölrémlett a háttérben, mint gonosz kísértő.

Meg kell adni, a legutóbbi bíróválasztáskor kitett magáért. A jelenlegi bíró mellett mozgatta ő is a közvéleményt. Ezért megbecsülésnek örvendett Szabóék előtt, s Balázs Jóska is tisztában volt vele, mit köszönhet neki. Hiszen azok, akik részben művelték Tamás földjeit, s az ő birtokán kaparták össze a puliszkának valót, összesen hét család, mind az ő akarata szerint igazodtak.

Maga sem akart hinni a szemének, amikor a kapunyikorgásra kilesett az ablakon, s Szabó Mátyást látta belépni az udvarra. Örökké vöröses lázban égő szemében előbb a rémület támadt föl: megijedt az orvostól. Betegsége és halála jutott az eszébe. Gyorsan fejébe nyomta a kucsmát, s kisietett az ajtó elé.

– Gyonsten...

Kezet is fogtak. Hanem a férfi kelleetlenül, vonakodva nyújtotta Mátyás felé a karját. Ki tudja, talán az aszszonya panaszkodott az orvosnak, s az most előáll a receptjeivel meg hogy ágyba kell feküdni.

Bizalmatlanul nézegette.

– Látom, nem beteg, Tamás bácsi – kezdte barátkozó hangon az orvos. – Jó egészségnek örvend, s ez a fő!

Na, ha így kezdi, egész biztos, hogy beteglátni jött.

– Nem is voltam én beteg soha – húzódozott a gazda.

Mátyás elámult:

– Soha? – Tudta jól, hogy Tamás Bálintba csak hálni jár a lélek.

A férfi bizonytalanul dadogott:

– Hát nem éppen soha. Egyszer. De csak kis ideig.

Mátyás kétszer-háromszor is végigsiklatta rajta a tekintetét. Miért hazudja, hogy csupán egyszer volt beteg s akkor is csak kevés ideig? Mi készíti ilyesmire? A szemlélődés csöndjében Tamás Bálint mélyen lecsüggesztette hatalmas kucsmában tornyosodó fejét, s totyogva forgolódott, zavartan köhécselt, mintha tilosban érték volna. És bizonytalankodva dadogta:

– Hát, hogy igazat mondjak, nem is egyszer. Hanem vagy kétszer, ha jól emlékszem. De az semmiség volt.

Az orvos mégis faggatta. Ennek a csupa csont, elnyűtt, sovány szervezetnek láttán elragadta a hivatás szenvedélye.

- S akkor mi baja volt?
- Én már nem is emlékszem, igazat szólva.
- Hol fájtatta? Mik voltak a panaszai?
- Semmi. Éppen semmi. Meghültem volt egy kicsit.
- De az orvos mit mondott? Hogyan kezelte?

Most vágott ám megbotrántkozástól döbbsent arcot a gazda:

– Orvos? Hát azt minek? Nem voltam én olyan beteg!

– Nem is fordult orvoshoz? – piszkálta ki a feleleteket Mátyás.

– Nem én? Minek mentem volna? Hogy pénzt adjak ki azért a kicsi hülésért? Még mit nem! De régen volt az, s látja, még ma is élek! – hencegett diadalmasan. Káröröm csillant a szemében, ahogy Mátyásra vetette a pillantását. – Meg kell nézni, hogy az ember mire dobálja a pénzt.

Letagadná ez még a halált is!

Az orvos szánakozva ingatta fejét:

– Látja-e, Tamás bácsi. Ha maguk nem huzakodnának annyit, s hallgatnának a jó szóra, amit én mondok, akkor sohasem kellene pénzt kiadni orvosra. Teljesen ingyen gyógykezelném magukat.

A savószinű, megtört fényű szemekben egyre gyűlt a gyanakvás felhője. Borúsan, egykedvűen nézte a vendéget, s mint a betanult szöveget, hajtogatta:

– Minek a? Nekem nem érdekem. Csinálja meg, akinek szüksége van rá. Nekem nincs, mert én sohasem voltam beteg. Egyszer vagy kétszer egy kücsüdég. De hát az semmi!

Mátyás nagyot nyelt, még alkalma sem nyílt a vitakozásra, nem volt kivel. Már faképnél is hagyta a napon szárított, göthös Tamás Bálint, akit már egy szellő lebbenése is elolthatott. S még hogy sohasem volt beteg! Nem tudta megérteni, józan ésszel fölérni ezeket az embereket. Mintha ő rültek volnának, elátalkodtak és megrogzítottak, akár a rögeszmések. Úgy tűnt egy pillanatig, hogy az egész falu valamiféle rejtett bolondokháza. Az életformával kialakult megrögzöttségek, szokásokban, gondolkodásban, állásfoglalásban, mintha eltorzult emberi lelkek tévelygései lettek volna. Nem, ő egyedül gyöngö

ahhoz, hogy segítsen rajtuk. Homályosan fölsejlett benne a gondolat, hogy valahol máshol kellene elkezdni a gyógyítást, nem ott, ahol ő kapiskál. Az egész eddigi életformát kéne megváltoztatni; elsöpörni, fölgyújtani mindent, ami régi és rossz, ami megnyomorította az emberek gondolkozását, s egy részüket sötét nyomorba, örülő gondok malomkövei közé vetette.

Fölégetni az egészet, s újat építeni helyette. Jobbat, szebbet, emberibbet, igazibbat! De ehhez sokak akarata és cselekvése kell. Egyedül az övé nem elég...

*

Nagymosás után az ügyvédné élt az alkalommal, és a két asszonnyal a tornácot meg a szobákat is fölsúroltatta. A fehérre dörzsölt pádimentum csak úgy világított.

A lakásban vasárnapi hangulat uralkodott, csend és ünnepélyesség.

Mialatt a konyhában főtt és süldögélt az ebéd, a világító koponyájú Deák Attila újságok olvasásába temetkezett a középső szobában. Hétköznapokon csak épp átszaladta pillantásával a lapokat. Amikor aztán megérkezett a gazdag közgazdasági és irodalmi rovatot tartalmazó vasárnapi szám, elővette az összes előbbi példányokat, és nekiült.

Háta mögött az ágyon nagy halom tiszta ing, frissen vasalva, egymásra rakva. Felesége csak ritkán nyitott be.

Szemével az egymásra rakott tiszta ingek halmára intett s megkérdezte:

- Mikor csomagoljak?
- Majd meglátjuk. Csak türelem.
- Egyáltalán, lesz valami abból a hosszabb távollétekből?
- Talán. A héten be kell utaznom tárgyalásra, majd akkor kiderül.

Az ingek feszélyezték Deákot, várták az ő útra kerekedését, ő pedig csak ült, intézte a mindennapos ügyeket. S az ingek nem akartak bekerülni a szekrénybe, hogy ne gyűrődjenek.

Azt fogja csinálni, hogy amikor bemegy a városba, becsomagoltat magának, mintha valóban hosszabb útra készülődne, aztán este vagy másnap hazaállít a nagy

csomaggal; közbejött valami, és tárgytalanná vált a hosszabb távollét.

Vigyáznia kellett, mert az asszony erősen célozgatott, mindegyre érdeklődött. Nehogy megsejdtse, hogy szó sincs semmiféle hosszabb utazásról. Különb is nem mondta, hogy biztos az utazás, csak, hogy lehetséges.

Valamiféle zaj hallatszott künről, s az ügyvéd kinézett az újságból. Láta, hogy Elena, a cselédlány elszalad az udvari ablak előtt, majd férfihangok halk duruzsolása szűrődik át hozzája.

Már szaladt is Elena visszafelé. Be a konyhába, s onnan gyorsan a szobába. De csak a küszöbig bátorkodtak a lábai, ott megtorpant:

– Ügyvéd úr kérem, keresik.

Deák az olvasáshoz használt szemüveget letette az asztalra, s szembenézett a leánnyal:

– Ki keres?

– Három ember.

– Hova valósiak?

– Ide, a faluba.

Az ügyvéd kissé bosszús volt:

– Hogy már egy nyugodt vasárnapja sincs az embernek!

A háziasszony sietett a rendelkezéseivel:

– Vezesd őket az irodába, Elena. Nekem ne járkálják össze a frissen súrolt padlót.

Az ügyvéd előbb az ablakon lesett ki, s amikor meglátta az iroda bezárt ajtaja előtt várakozók között Tar András nyurga, csontos alakját, elmosolyodott. A célzás jó volt. A szó éppen telibe talált! De amint kisietett az udvarra, igyekezett minél szigorúbb ábrázatot öltetni. Bosszúsán szólt rájuk:

– Mit akarnak, emberek? Nem tudják, hogy ma vasárnap van? Munkaszünet?

Tar fordult feléje. Illedelmesen megemelte a kucsmáját, s meghajolt, – már ahogy ügyetlen derekától tellett:

– Tessék megbocsátani nekünk, nagyságos doktor úr. De mi hétköznap nem vagyunk itthon. Ezért bátorkodtunk vasárnap...

Deák, miközben a kulcsot forgatta a zárban, morfon-

dírozott, majd kitérte az ajtót, s maga előtt engedte be a férfiakat:

– A hétnek hat munkanapja van. Senki sem kívánhatja, hogy vasárnap is rendelkezésükre álljak. Utóvégre az ügyvéd is ember, neki is szüksége van egy kis pihenésre – zsörtölődött, de már le is ült az íróasztal előtti karosszékre, s helyet mutatott a díványon és a fotelekben a parasztoknak is.

A nehézkes férfiak sandán lesték szemük sarkából a díványt: nem akarózt nekik helyet foglalni. Mindegyik a másik oldalra igyekezett húzódni, hogy ne kelljen leülni.

Tar András lehetett a szószóló, mert ő mind hajtogatatta:

– Engedelmet kérünk, nagyságos doktor úr. Megkövetjük szépen, de hát a szükség. Csak végső szorultságból, tetszik tudni.

Tar elvesztette biztonságát: meghökkentette az ügyvéd kimért, tartózkodó modora. Hiszen az ő felesége tegnap este mind azt duruzsolta a fülébe, hogy nyisson csak be bátran a Deák doktor úr lakásába, mert az ügyvéd úr pártolja a szegény embereket. A saját fülével hallotta!

Deák nem akarta sokáig húzni a szót:

– Na, mindegy. Ha már ide jöttek, halljuk, miféle végső szorultságról van szó? Valamiféle peres ügy?

Azok összenéztek, egymást biztatva.

– Hát nem éppen per – dadogta Tar.

– Akkor hát mi?

– Egész héten vágtuk a fát, kérem.

– Jól tették – hagyta rá kurtán az ügyvéd.

– Igen-igen, de a fizetség...

Az ügyvéd hirtelen mozdulattal ránézett:

– Mi van a fizetéssel?

– Ezt szeretnék mi is tudni, kérem.

– S azért jöttek hozzám?

– Éppen azért. Hogy mi lesz a napszámokkal?

– S miért éppen hozzám jöttek?

Ezt már nem tartotta volna okosnak kiböki Tar. Válogatta hosszú lábait, s azon bánkódott máris, hogy kár volt felülni az asszony fecsegésének. Itt állnak az ügyvéd előtt, zavartan, az meg olyan szárazon és kimérten beszél velük, mintha az ételt akarnák kinézni a szájából.

- Tudni szeretnők, mit lehetne segíteni.
- Nem értem. Mi bajuk maguknak?
- Csak az, hogy szeretnők megkapni a bérünket!
- Kitől? – nézte meg ő ket tettetett csodálkozással

Deák.

- Kitől? Mártonffy nagyságos úrtól!
- Hát akkor miért nem mennek hozzája?
- Mi ide jöttünk.
- De nem én tartozom maguknak.
- Az igaz.
- Akkor hát mit akarnak?
- Csak úgy. Gondoltuk... – nyelt nagyokat Tar.
- Hogy peresítsem? Én ilyent nem vállalok.
- Nana. Azt mi is tudjuk.
- Forduljanak máshoz.

Tar András feje lecsüggedt a csalódástól. Elhallgatott, várt, mintha azt lesné, hogy a padló, amelyet az ő felesége súrolt fehérre, megnyíljon alatta. Közben gerjedezett a mérge az asszonya ellen. Az kavarta bele ebbe a kényelmetlen helyzetbe. Ki tudja, mit hallott a konyhán. Ő meg felült a csélcsap szavainak.

Még künn az utcán is mind csak maga elé nézett, s olyan tévetegen lépegetett, akár a részeg. Az ügyvéddel folytatott rövid beszélgetés főbe kólintotta ő ket. Elsőnek a mellette gyalogló Bán szólalt meg, mintha csak az orra alá dűnnyögte volna:

– Én mondtam, hogy meg kell gondolni. Előre megmondtam. Tudott dolog, hogy holló a hollónak nem vájja ki a szemit. Mindig is igaz volt.

Egy fiatalabb legény kullogott utánuk, hol Tar mellé, hol Bán oldalához somfordálva. Amikor híre futott a nap-számosok közt, hogy Mártonffy úr senkinek egy fityinget se fog fizetni, s a dolgot hányni-vetni kezdték maguk közt, ő is beleütötte az orrát. Majd amikor Tar és Bán tegnap úgy döntöttek, hogy személyesen keresik fel Deák ügyvéd urat, ő harmadikul csatlakozott hozzájuk, önként, anélkül, hogy valaki is hívta volna.

Most megszólalt a legény:

– Hátha elmennénk a másikhoz, Radu úrhoz?

De Tarnak ugyancsak lelohadt a kedve:

– Minek? Az is csak olyan. Egykutya.

– Deák a Mártonffy ügyvédje. Mindenki tudja – okoskodott a legény.

Bán Dani, a mindenről jól értesült nagyokos, bölcs fejtegetésbe kezdett:

– Úgy hallottam, valami nagy üzlet rejtőzik a favágás mögött. S éppen Radu az egyik érdekelt fél. Az paktált össze Mártonffyval. Azt a fát mi tulajdonképpen a vasútnak vágjuk. Kinek másnak kellene talpfa? Csak azt nem értem, miért nem követeljük a bért a vasúttól? Látjátok, azt meg lehetne pendíteni Radunak, hogy ha nem fizet Mártonffy, fizesse a vasút!

Szövevényes dologba bonyolódtak. Mindenfélét hallani, hol Raduról, hol Mártonffyról, de hogy mi a tényleges igazság, azon nehéz volt eligazodni. Ők döntötték a fát, faragták, nyesték hajnaltól estig, de hogy miféle háló szövődött körülöttük, az mélységes titok maradt a szemükben. Tény, hogy benne vergődtek a hálóban, s aligha tudnak kigubancolódni belőle.

– Nem megyek én sehova. Menjen az öregisten! – tört ki Tar elkeseredetten. – Nekem elég volt!

Bán helyeselt:

– Elég volt! Látjátok, hogy Farkas Imrének volt igaza!

– Az előre tudta – felelte Tar András a becsapott ember keserűségével.

– Nekem elég volt – tüzelte magát az egyre dühösebben fújtató Bán. – Én holnap nem megyek vissza az erdőre!

Ő is kimondta a döntő szót, mint Táti, Covrig és Farkas Imre már előbb. Csak azt bánta, hogy engedett Dudás rábeszélésének, s ráállt az erdőlésre. Azt a Dudást sem ártana megnyújtani egy kicsit, hogy ropogjanak a csontjai! – erősen haragudott rá. A szolga mind ígértet, fogadkozott, s amellet a faluban is híre terjedt, hogy a nagyságos úr csak úgy hajigálja az ezreket az emberek lába elé...

Tar Andrást épp a Boaru zsúpfedeles házikója előtt ragadta el az indulat. Szava hangos lett, messzire csengő. Nem fékezte magát, s egyre buzgóbban hadonászott a karjával.

Boaruné a kapu mögül lesett utánuk. Látta azt is, amikor fölfelé haladtak az utcán, az ügyvéd lakása felé. Sajnálta, hogy az ő férje nem jött haza tegnap délután az erdőről. Pedig azt remélte, hogy szombaton fizetnek vagyegy lejt a munkásoknak, s hazahozza a családnak a pénzt.

A fülelő asszony, amikor elfogta az ingerült férfiszavakat, máris künn termett a kapu előtt.

– Mi van, emberek? Miért haragusztok?

– A nagynyavalya! Tiszta ingyen dolgozunk künn az erdőn!

– Ingyen? – Boaruné tátogott. – Ki mondta nektek?

Mintha nem tudta volna ő is, hogy az ügyvéd úr konyhájából röppent szét a hír.

– Most jártunk az ügyvédnél. S nem fizetnek.

Bán fogta a Tar kabátujját, és húzta. Továbbmentek, lefelé az utcán. Tar egy-egy karmozdulattal hol előre tolt a fején a kucsmát, hol meg hátra. Bán néha előrelökte az öklét. Csak a legény ballagott mellettük némán, megkukulva.

A túlzott vérmérsékletű asszony nem sokáig bámészkodott utánuk. A híd közepén terpeszkedve rázendített egy olyan kacskaringós átokra, hogy az egyik közeli udvarban fölriadtak a libák, s hangosan gágogni kezdtek. Szemben pedig egy kutya zendített rá rekedt, dühös ugatással.

Három apróság rakoncátlankodott a házban, míg Boaruné a férfiak után leselkedett. A hosszú csíkos párna már a sarokba került, a szék fölfordítva, az üres veder feldöntve a sarokban.

Nosza, kezdődött a rendcsinálás, mihelyt az anyjuk eleven istenítéletként berobogott a házba. Nyomban neki-esett a legnagyobb gyermeknek, az alig nyolcéves Ioannak, néhányszor a fenekére paskolt jó erősen, de a gyermek olyan csontos volt, hogy megfájdult a keze. Akkor előragadott egy fakanalat, s azzal folytatta a fegyelmezést a másik kettőn.

Pár perc múlva a gyermekek, fenekükre tapasztott tenyérrel, mint az orgonasípok sorakoztak a sarokban, és sírtak keservesen: a legkisebb vékonyan, éles nyávin-tásokkal, a legnagyobb szinte bömbölve.

A felindultságtól eszt veszített családanya nem számoltatta az ütések, csak osztogatta, míg bele nem fáradt. Utána készülődni kezdett, hogy személyesen keresse föl a férjét, az erdön, s hazakergesse.

Miközben nagy, bő csizmába dugta a lábát s elővette vastag gyapjúkendőjét, folyton mondott magában. Szidta az ügyvédek, kárhóztatta Mártonffyt, és átkot szórt erre a cudar, nyomorúságos életre.

Tar és Bán betért egy házhoz. A kapu előtt kezét fogtak a legénnyel.

– Azt mondom neked – oktatta Tar –, hogy te is maradj itthon. Felesleges az erdőléssel ölni magad. Te is láthatod.

A legény elpirult, és zavartan lesütötte a szemét. Nem tudta, mit válaszoljon. Esze, mialatt együtt ballagtak lefelé az utcán, összevissza kalandozott, s csak félig figyelt a két elszánt férfi fölháborodott, egymást biztató szavára. Képzete mindegyre visszatért Elenához, az ügyvéd szolgájához, aki rövidujjú blúzban, előreugró mellekkel sietett elébük az udvarra, majd fűgén beszaladt a házba. A legény hosszasan kísérte tekintetével, s szájában összefutott a nyál. Lám, amíg ő künn az erdön, süvítő szélben s derékig érő hóban törí magát, bent a faluban kifeszlenek az otthon hagyott bimbócskák. Meg kéne már házasodni, eljött annak is az ideje. Milyen jó is annak, akit vasárnaponként vár itthon az asszony meleg ölelése, a kedves szó, a vigasztaló mosoly.

Nagyon ránehezdedtek az esztendők az édesanyja válára. Hamar megrokkant, gyorsan fehérre váltott a haja. S egyszer csak búcsút mond ennek a nyomorult életnek. Ő akkor is biztosan künn lesz majd az erdön, s amikor a harang kongásának foszlányait hozzájuk sodorja a szél, nem fogja tudni, hogy az ő édesanyjának húzzák az utolsót.

A legény arca borús volt, kedvetlen.

– Ha nem értesz a szép szóból – dörrent rá erélyesen Bán –, akkor majd beszélünk veled másként! Majd megtanítunk mi téged!